

**T.C.
TİCARET BAKANLIĞI
ESNAF, SANATKARLAR VE KOPERATİFÇİLİK
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

2019 YILI ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI RAPORU

NİSAN 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
1. GİRİŞ	4
2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ	5
A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ	5
B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI	6
C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI	7
D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ	7
E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ	8
3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ	8
A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ	8
B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI	9
C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI	9
D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ	10
E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	10
4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ	11
A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ	11
B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI	12
C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ	13
D. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	14
5. PİYASA FİYATLARI	14
6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ	15
7. TARIMSAL DESTEKLER	17
8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI	19
9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI	21
10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI	22
11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU	22
A. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ	22

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	23
A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	23
B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	25

1. GİRİŞ

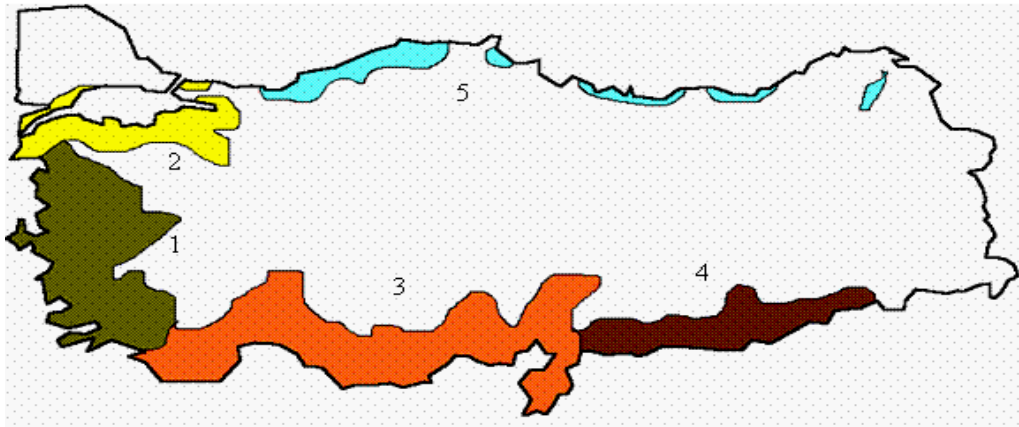
Oleacea familyasının bir üyesi olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır. Günümüzde 20. yüzyılın bitkisi olarak gösterilen ve yüzyıllardır önemini yitirmemiş olan zeytin bitkisinin anavatanı Mardin, Hatay, Suriye, Filistin ve Kıbrıs adasını içerisine alan bölge kabul edilmektedir.

Şekil 1. Zeytin Üretimini Yayılışı

Kutsal zeytin ağacı; Akdeniz uygarlığının sembolüdür. Tüm dünyada 900 milyon ağaçtan % 98' i Akdeniz çanağında yer almaktadır.

Şekil 2. Ülkemizde Zeytin Üretim Alanları

1. Ege, 2. Marmara, 3. Akdeniz, 4. Güneydoğu Anadolu, 5. Karadeniz)

(numaralar bölgelerin ağaç sayısı ve üretim miktarlarına göre çoktan aza doğru verilmiştir)

TÜİK verilerine göre, zeytin ağacı varlığımız 2000 li yılların başında 100 milyon adet iken son dönemlerdeki dikimlerin etkisi ile 2019 yılında yaklaşık 182 milyon âdete yükselmiştir.

Son 5 yılın zeytinyağı üretim ortalaması yaklaşık 190 bin ton ve sofralık zeytin üretim ortalaması 413 bin ton ve yağlık zeytin üretimi ortalaması ise 1 milyon 330 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve Mersin önemli zeytin üretimi yapılan illerdir. Ege, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ise önemli zeytin üreten bölgelerdir.

Türkiye’de yaklaşık 320 bin zeytinci aile işletmesi mevcut olup bunun % 14’ü Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik ortaklarından oluşmaktadır. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği yaklaşık 22 bin, Marmarabirlik ise yaklaşık 30 bin ortağa sahiptir.

Son yıllarda dünyada sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlıkları yanında uzun yaşama olan ilginin artması, insanların zeytin ve zeytinyağı tüketimini arttırmıştır. Ancak, toplam tüketilen sıvı yağlar arasında %3 lük oranla çok düşük bir yere sahiptir. Üretici ülkeler için ekonomik ve sosyal açıdan önemli ürünlerden biri olan zeytin ve zeytinyağı aynı zamanda Akdeniz’i simgeleyen bir kültürün de parçasıdır.

Türkiye’nin önemli tarımsal ihraç ürünlerinden biri olan zeytin ve zeytinyağı, ülkemiz potansiyeli dikkate alındığında, mevcut sorunların çözüme kavuşturulmasıyla özellikle de Avrupa Birliğine katılım sürecinde, tarım sektörümüz için rekabet gücü olan ürünlerden biridir.

2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ

A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ

Dünya genelindeki zeytin yetiştiriciliğinin % 90’lık bir kısmı Akdeniz havzası, geriye kalan kısmı ise Latin Amerika ülkelerinde yapılmaktadır. Dünyada yaklaşık 10 milyon hektar alanda 900 milyon zeytin ağacından yaklaşık 17 milyon ton dane zeytin elde edilmektedir. Dünya zeytinyağı üretimi son beş sezon ortalamasına göre 3 milyon ton civarındadır. Önemli zeytinyağı üretici ülkeler sırasıyla, İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus ve Fas’dır. Üretimde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama % 70 seviyelerindedir. AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya’nın AB üretimdeki payı % 64’ler seviyesindedir.

Dünyada son yıllarda zeytinyağı ve sofralık zeytin gibi zeytin ürünlerine artan talep nedeniyle zeytinciliğin sadece Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerde değil, Akdeniz iklimi gösteren Arjantin, Şili, Meksika, Peru, Uruguay, Avusturalya vb. diğer ülkelerde de ekonomik anlamda tarımı yapılmaya başlanmıştır.

Zeytin sektörüne yönelik uygulanan strateji çerçevesinde AB ve Tunus’tan sonra zeytinyağında dünyada üçüncü sıraya yükselen Türkiye, sofralık zeytinde İspanya ve Mısır’ı takiben üçüncü sıradaki konumunu sürdürmektedir.

Zeytin, genetik özelliğinin yanı sıra kültürel işlemlerin tam olarak uygulanamayışı nedeniyle alternans (bir yıl ürün verme-diğer yıl az/yok verme) gösterir. Ayrıca, hastalıklar ve küresel iklim değişiklikleri rekolteleri ve ürün kalitesini etkileyen diğer önemli faktörlerdir.

Tablo 1. Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton)

Zeytinyağı üretimi	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
AB ülkeleri	2324	1752	2188	2265	2101
İspanya	1403	1290	1262	1788	1315
İtalya	474	182	429	175	309
Yunanistan	320	195	346	185	330
Portekiz	109	69	135	101	130
Diğer UZK Ülkeleri	668	649	1004	756	946
Tunus	140	100	325	140	300
Türkiye	150	178	263	194	225
Fas	130	110	140	200	200
Cezayir	82	63	82	76	82
Arjantin	24	24	45	28	26
Ürdün	29	20	20	21	26
Filistin	21	19	20	15	23
UZK üyesi olmayan Ülkeler	184	189	1802	179	202
TOPLAM	3176	2561	3374	3199	3249

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü -Nisan 2020 itibariyle

B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI

Zeytinyağı ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Tunus ve Türkiye izlemektedir.

Tablo 2. Dünya Zeytinyağı İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
İspanya	297	291	292	339	320
İtalya	208	199	186	190	186
Tunus	102	89	205	160	200
Türkiye	15	45	66	55	45
Portekiz	40	39	58	57	54
Fas	17	9	11	20	20
Arjantin	31	16	38	22	19
Yunanistan	19	18	19	21	10
Diğer	31	41	70	75	88
Toplam	788	780	945	939	942

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI**Tablo 3. Dünya Zeytinyağı İthalatı (Bin Ton)**

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
ABD	314	305	310	313	315
AB	98	90	180	139	122
Brezilya	50	60	76	81	82
Japonya	54	54	56	67	68
Kanada	41	40	47	49	50
Çin	34	39	38	35	34
Diğer	199	194	246	241	253
Toplam	790	782	946	890	924

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

Zeytinyağı ithalatında gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta % 35'lere varan oranla ABD ilk sırayı alırken AB ülkeleri arasında özellikle İtalya ve İspanya üretici ve ihracatçı olmalarına rağmen aynı zamanda önemli bir ithalatçı ülke olduğu görülmektedir.

D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ**Tablo 4. Dünya Zeytinyağı Tüketimi (Bin Ton)**

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
AB	1660	1402	1604	1564	1585
ABD	321	315	315	318	320
Türkiye	116	150	176	163	153
Suriye	104	98	80	75	86
Fas	120	120	120	150	140
Brezilya	50	60	76	81	82
Avustralya	42	45	48	50	51
Tunus	35	21	40	40	43
Diğer	531	515	586	577	618
Toplam	2979	2726	3045	3018	3078

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

Zeytinyağı tüketiminde ilk sırayı AB ülkeleri almakta iken üretici ülkelerden olan Türkiye'nin tüketiminin zeytinyağı üretim miktarı ile paralel olarak değiştiği görülmektedir.

E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ**Tablo 5. Dünya Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)**

Yıllar	2017/18	2018/2019*	2019/20**
Sezon Başı Stoku	376	706	886
Üretim	3374	3199	3249
İthalat	946	938	924
İhracat	945	939	942
İç Tüketim	3045	3018	3078
Sezon Sonu Stoku	706	886	1038

Kaynak: UZK, Kasım 2018 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2018/19 sezonunda toplam arzın 4,8 milyon ton, talebin ise 3,9 milyon ton olduğu ve üretimde geçen sezona göre % 5’lik bir düşüş yaşandığı tahmin edilmektedir.

Üretimdeki azalışın temel nedeninin ilk olarak İtalya’da ortaya çıkan “Xylella Fastidiosa” adlı bakteri kaynaklı bir zeytin ağacı hastalığının ağaçları kurutması olduğu tahmin edilmektedir. Hastalık diğer üretici ülkelere de yayılmış ancak alınan önlemler sonucunda kontrol altına alınmıştır. Ülkemizde herhangi bir vaka görülmemiş olup önlemine ilişkin gerekli yasal mevzuat hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.

3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ**A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ****Tablo 6. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (Bin Ton)**

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
AB	886	842	903	798	776
Mısır	336	550	750	400	690
Türkiye	397	400	450	424	420
Cezayir	221	293	318	342	350
Fas	120	120	130	130	130
Suriye	150	190	100	100	100
Arjantin	73	96	106	80	105
Diğer	393	408	531	310	380
Toplam	2576	2899	3288	2584	2951

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezonda ortalama 2.77 milyon tonlarda seyretmiş olup en önemli üretici ülkeler sırasıyla AB, Türkiye, Mısır, Cezayir, Fas ve Suriye’dir.

AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu Yunanistan ve İtalya izlemektedir. 2017/18 sezonunda İspanya'nın AB üretimdeki payı % 65 seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir.

B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 7. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
İspanya	297	291	292	339	320
İtalya	208	199	186	190	186
Tunus	102	89	205	160	200
Türkiye	15	45	66	55	45
Portekiz	40	39	58	57	54
Fas	17	9	11	20	20
Arjantin	31	16	38	22	19
Yunanistan	19	18	19	21	10
Diğer	31	41	70	75	88
Toplam	788	780	945	939	942

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

Zeytin ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Mısır, Türkiye ve Fas izlemektedir.

C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Tablo 8. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
ABD	314	305	310	313	315
AB	98	90	180	139	122
Brezilya	50	60	76	81	82
Japonya	54	54	56	67	68
Kanada	41	40	47	49	50
Çin	34	39	38	35	34
Diğer	199	194	246	241	253
Toplam	790	782	946	890	924

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü (Nisan 2020 itibariyle)

Zeytin ithalatında zeytinyağında olduğu gibi, gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta ABD ilk sırayı alırken üretimde ilk sırada yer alan AB ülkelerinin aynı zamanda önemli bir ithalatçı olması dikkat çekicidir.

D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ

Dünya sofralık zeytin tüketimi rekolte düşüşüne paralel olarak 2018/19 sezonunda 2017/18 sezonuna göre % 5 azalma göstermiştir.

Tablo 9. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
Mısır	319	400	555	450	500
Türkiye	318	332	390	360	360
Cezayir	234	297	316	340	350
ABD	215	206	216	177	208
İspanya	183	191	192	185	205
Suriye	147	185	105	100	100
Brezilya	102	114	110	115	110
İtalya	126	85	80	80	94
Diğer	856	914	942	936	947
Toplam	2500	2724	2906	2743	2874

Kaynak: UZK, Kasım 2018 * Tahmin **Öngörü

E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 10. Dünya Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2017/18	2018/19*	2019/20**
Sezon Başı Stoku	508	756	466
Üretim	3.288	2.584	2.951
İthalat	641	664	624
İhracat	642	664	687
İç Tüketim	2906	2743	2874
Üretim kayıpları	134	130	114
Sezon Sonu Stoku	756	466	366

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2018/19 sezonunda yaşanan bakteri hastalıkları nedeniyle üretimde ciddi bir düşüş yaşandığı ve mevcut stokların azaldığı görülmektedir.

4. TÜRKİYE'NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ

A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2018 yılında zeytin dikim alanı 879.176 hektardır. 2009 yılında 778.413 hektar olan zeytin dikili alanlarımız sürekli artmış olup kullanılabilir tarım alanlarının % 2,3'üne ulaşmıştır. 2018/19 yılında zeytinyağı üretiminin yaşanan kuraklık ve hastalıklara bağlı olarak azalarak 194 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 11. TÜİK'in Zeytin Ağacı İstatistikleri

YILLAR	Alan (Ha)	AĞAÇ SAYISI		
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam Ağaç Sayısı (Bin adet)
2010	826.199	111.398	45.050	156.448
2011	798.493	117.942	36.669	154.611
2012	813.765	120.821	36.240	157.061
2013	813.765	129.161	37.869	167.030
2014	826.091	140.712	28.285	168.997
2015	836.934	144.760	27.232	171.992
2016	845.542	147.430	26.355	173.785
2017	846.061	148.263	26.331	174.594
2018	864.428	151.069	26.774	177.843
2019	879.176	154.037	28.038	182.075

Kaynak: TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yağlık zeytin istatistikleri yer almakta, zeytinyağı üretimine ilişkin doğrudan bir veri bulunmamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu dışında Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi tarafından da üretime ilişkin tahmin çalışmaları yürütülmüş olup bunun yanında zeytinyağı üretimine ilişkin değerlere de yer verildiğinden aşağıdaki tabloda bu hususlar ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 12. Türkiye Zeytin ve Zeytinyağı Üretimi

SEZONLAR	Ağaç Başına Zeytin Danesi (Kg)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Yemekliğe Ayrılan Zeytin (Ton)	Yağlığa Ayrılan Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinyağı (Ton)	1 kg. Zeytinyağı için Zeytin Miktarı (Kg)
2013/14	6,7	1.676.000	390 000	1.286.000	160.000	8,0
2014/15	12,5	1.768.000	438.000	1.330.000	190.000	7,0
2015/16	11,7	1.700.000	400.000	1.300.000	175.000	7,4
2016/17	9,0	1.730.000	430.000	1.300.000	175.000	7,4
2017/18	13,4	2.100.000	460.000	1.640.000	263.000	6,25
2018/19*	9,9	1.500.467	423.644	1.074.789	193.613	5,6
2019/20*	10,0	1.532.501	414.085	1.110.277	224.595	4,9

Kaynak: Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi * Öngörü

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI**Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İhracatı ve Ortalama İhraç Fiyatları**

Yıllar	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Ortalama Fiyat (\$/Kg)
2009/10	20.016.259	67.991.315	3,40
2010/11	13.963.321	52.266.536	3,74
2011/12	25.795.779	81.040.657	3,14
2012/13	96.622.572	305.345.529	3,16
2013/14	24.055.219	91.517.849	3,80
2014/15	14.062.106	63.384.352	4,51
2015/16	19.119.745	72.744.829	3,80
2016/17	53.566.859	207.638.532	3,88
2017/18	66.110.487	254.910.062	3,85
2018/19	52.242.987	146.062.015	2,79

Kaynak: TÜİK

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin ve buna bağlı olarak zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ülkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 14. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı

Yıllar	Yeşil zeytin		Siyah zeytin		Toplam	
	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)
2009/10	13.233.891	23.703.179	59.114.467	93.687.926	72.348.358	117.391.105
2010/11	12.563.825	24.480.695	59.697.617	102.048.067	72.261.442	126.528.762
2011/12	13.979.344	25.316.615	59.280.250	94.959.106	73.259.594	120.275.721
2012/13	15.145.801	28.813.772	61.901.474	101.807.517	77.047.275	130.621.289
2013/14	15.021.413	29.878.904	62.815.281	104.956.215	77.836.694	134.835.119
2014/15	13.940.820	26.997.349	55.227.299	97.627.749	69.168.119	124.625.098
2015/16	11.341.655	23.740.357	46.261.527	93.522.827	57.603.182	117.263.184
2016/17	10.537.225	20.040.140	48.416.560	92.257.402	59.009.071	112.441.800
2017/18	13.107.277	23.001.407	54.825.489	104.378.246	67.932.766	127.379.654
2018/19	21.744.398	32.305.160	69.478.373	109.390.180	91.222.771	141.695.340

Kaynak: Ege İhracatçı Birlikleri

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Türkiye’de zeytin ve zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olsa da istatistiki olarak bir değer oluşturmadığından raporda yer verilmemiştir.

C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 15. Türkiye Zeytinyağı Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Ton)
2009/10	110.000
2010/11	131.000
2011/12	150.000
2012/13	150.000
2013/14	105.000
2014/15	125.000
2015/16	116.000
2016/17	150.000
2017/18	176.000
2018/19*	163.000

Kaynak: UZK *Tahmin

Zeytinyağı üretiminde hızla ilerleyen ülkemizin tüketim değerlerine baktığımızda, ülkemizdeki zeytinyağı tüketimi de artmaktadır. Ülkemizde kişi başına zeytinyağı yıllık tüketim miktarı 1,5 litre olup bu oran UZK üyesi diğer ülkelerde ortalama 9 litre civarındadır. Ülkeler bazında kişi başı tüketim incelendiğinde; Yunanistan 12 litre, İspanya ve İtalya 10 litre, Tunus, Portekiz, Lübnan ve Suriye 6 litre civarındadır.

Tablo 16. Türkiye Zeytin Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Ton)
2009/10	260.000
2010/11	300.000
2011/12	350.000
2012/13	410.000
2013/14	430.000
2014/15	390.000
2015/16	397.000
2016/17	332.000
2017/18	390.000
2018/19*	360.000

Kaynak: UZK *Tahmin

2007/08 sezonundan itibaren yükselen sofralık zeytin tüketimimizin 2018/19 sezonunda 360.000 ton olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

D. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ**Tablo 17. Türkiye Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)**

Yıllar	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
Sezon Başı Stoku	11,5	30,5	13,50	34,20	9,8
Üretim	150,0	178,0	263,0	193,6	225,0
İthalat	0	0	0	0	0
İhracat	15,0	45,0	65,8	55,0	60,0
İç Tüketim	116,0	150,0	176,5	163,0	170,0
Sezon Sonu Stoku	30,5	13,5	34,2	9,8	4,8

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü

2018/19 sezonunda bir önceki yıla göre üretim ve tüketim azalmış olup ihracatta % 25 lik bir düşüş gözlemlenirken, sezon sonuna 9,8 bin ton stokla girilmiştir.

E. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ**Tablo 18. Türkiye Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)**

Yıllar	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20**
Sezon Başı Stoku	28,0	25,5	36,0	18,9	17,5
Üretim	397,0	400,5	450,0	423,6	414,0
İthalat	0	0	0	0	0
İhracat	72,0	58,0	77,1	65,0	100,0
İç Tüketim	327,5	332,0	390,0	360,0	330,0
Sezon Sonu Stoku	25,5	36,0	18,9	17,5	1,5

Kaynak: UZK, Kasım 2019 * Tahmin **Öngörü

Sofralık zeytin toplam arz ve talep değerlerine bakıldığında 2018/19 sezonunda üretimde gerçekleşen düşüşün ihracat ve tüketime yansıdığı ve sezon sonu stokunun bir önceki yıla göre azaldığı tahmin edilmektedir.

5. PİYASA FİYATLARI

Aşağıdaki tabloda 2010 yılından itibaren aylara göre dalgalanmalar gösteren zeytinyağı fiyatları yer almaktadır. 2018/19 sezonundaki üretim miktarındaki değişiklik fiyatlara da yansımıştır.

Tablo 19. Ham Muhtelif Asit Zeytinyağı Fiyatları (Ortalama TL/Kg)

AYLAR	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ocak	5,45	3,96	6,05	8,11	14,19	10,95	13,65	11,91
Şubat	5,27	4,08	6,11	9,12	13,87	12,61	13,60	13,63
Mart	4,24	3,96	6,22	10,19	11,51	12,65	13,36	14,82
Nisan	4,29	3,93	5,63	9,36	10,47	14,00	12,88	15,18
Mayıs	4,55	3,78	5,97	9,17	10,24	13,25	12,79	15,14
Haziran	4,28	3,87	5,56	10,39	10,36	13,68	12,66	15,96
Temmuz	4,07	3,76	6,55	11,85	10,01	13,26	13,10	16,01
Ağustos	4,01	3,73	5,79	12,10	8,80	13,02	12,47	14,81
Eylül	4,01	3,78	5,64	11,59	7,76	12,63	13,18	13,46
Ekim	3,94	3,67	5,07	9,68	7,62	12,17	14,57	16,25
Kasım	4,59	3,68	5,91	11,20	9,85	13,04	14,04	15,68
Aralık	4,32	3,61	6,06	12,23	9,46	13,13	11,76	13,60

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası (aylık bültenlerden hesaplanmış ortalamalar)

6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ

Ülkemizde üretici organizasyonlarının örgütlenmesi;

- 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunu,
- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,

kapsamında yapılmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin büyük bölümü tarım satış kooperatifleri birlikleri çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Bu çerçevede tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ülkemizde üretilen sofralık zeytin ve zeytinyağını alım yaparak, üreticisine destek vermektedirler. Birlikler sofralık zeytin ve zeytinyağında güçlü birer alıcı olduklarından, ülkemiz zeytin üretimi de ağırlıklı olarak, Birliklerin alım bölgelerinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 20. Zeytin ve Zeytinyağı Alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Faaliyet Konusu	Birliğin Kooperatif Sayısı	Birliklerin Ortak Sayısı
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	Zeytinyağı- Sofralık Zeytin	31	21.728
Marmarabirlik	Sofralık Zeytin- Zeytinyağı	8	29.649

Sofralık zeytin ve zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri birlikleri Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik doğrudan alım yaparak sektörün içinde üretim, işleme ve pazarlama faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Birlikler, kimyevi gübre, zirai ilaç gibi ana üretim girdilerinde ortaklarına aynı kredi verdikleri gibi, mali yapılarının uygun olduğu dönemlerde nakdi kredi de verebilmektedirler. Ayrıca, üreticilerine yönelik eğitim ve yayım çalışmaları da gerçekleştirmektedirler.

Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, bölge üretiminde %8,08 paya, kooperatiflerine bağlı 37 işletmede günlük 7.055 ton işleme kapasitesine, 75.000 ton/yıl rafinasyon kapasitesine sahip modern rafinerisine, 3.000 ton/yıl kapasiteli sofralık zeytin paketleme tesisine 28.000 ton zeytinyağı depolama kapasitesine, UZK tarafından akredite edilmiş 76 laboratuvardan birine, 55.500 ton/yıl zeytinyağı ambalajlama kapasitesine ve 46 ülkede tescilli 51 çeşit markaya sahiptir.

Tablo 21. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği'nin Zeytinyağı Alım Miktar ve Fiyatları

Yıllar	Zeytinyağı Alım Miktarı (Ton)	Alım Fiyatı (TL/Kg)
2011/12	8.228	5,43
2012/13	11.857	4,95
2013/14	2.824	5,79
2014/15	4.732	6,93
2015/16	4.822	14,19
2016/17	3.503	10,35
2017/18	5.455	13,63
2018/19	3.823	10,00
2019/20*	8.224	12,90

Kaynak: Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği * Nisan 2020 itibarıyla

Marmarabirlik, bölgesinde yetiştirilen yaklaşık 90 bin ton sofralık siyah zeytin rekoltesi ve 43 bin ton zeytin alımıyla ile bölge zeytinin yaklaşık % 48'ini satın alıp işlemekte ve sofralık salamura siyah zeytinde piyasanın üreticiler lehine düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Marmarabirlik aldığı zeytinin bir bölümünü yağlık olarak işlemektedir.

Tablo 22. Marmarabirlik'in Zeytin Alım Miktarı

Sezonlar	Toplam Zeytin Alım Miktarı (Ton)	Alınan Zeytinden Yağlıya Ayrılan (Ton)	Üretilen Zeytinyağı Miktarı (Ton)
2011/12	45.246	16.813	3.146
2012/13	44.369	3.796	774
2013/14	23.798	2.492	512
2014/15	26.760	968	150
2015/16	36.748	1.185	231
2016/17	31.582	2.407	498
2017/18	51.485	2.555	522
2018/19	50.815	4.924	1.025
2019/20*	43.244	3.372	674

Kaynak: Marmarabirlik * Nisan 2020 itibarıyla

Birlik Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi (Tarım Reformu Uygulama Projesi -C/3) kapsamında yapılan desteklerden faydalanarak, ileride oluşturacağı Zeytin ve Zeytinyağı Lisanslı Deposu'na devretmek üzere; 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir. Birlik, söz konusu depolar için faaliyet izni alarak zeytin alımına başlamış olup bu depoları ile sektörde önemli bir kapasite oluşturmaktadır.

83.000 ton zeytin ve 4.000 ton zeytinyağı depolama kapasitesine sahip olan Birliğin, sofralık zeytinin 1 yıl salamura depolarında bekletilme zorunluluğu nedeniyle stok maliyeti oluşmaktadır.

7. TARIMSAL DESTEKLER

Zeytinyağı ilk kez 1966 yılında Destekleme Alım kapsamına alınan 24 tarımsal üründen biri olarak, 1986 yılına kadar aralıksız olarak desteklenmiş, 1987-1990 yılları arasında destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1991 yılında yeniden destekleme kapsamına alınan zeytinyağı, 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte tekrar destekleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Uygulama zaman zaman yerini Birlik alım fiyatlarına bırakmış, 1998 yılından itibaren de destekleme ödemeleri prim ödemelerine dönüştürülmüştür. Prim ödemeleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve AB Ortak Tarım Politikalarına uyum sağlamak, ekonomiyi kayıt içine alarak vergi gelirlerini arttırmak, tarımsal kayıt ve envanter tutulmasını sağlamak, üretici ve sanayiciyi aynı zamanda koruyup üretimi teşvik etmek ve sanayiye dünya fiyatlarından hammadde sağlamak amaçlanmıştır.

Zeytincilik sektörünün geliştirilmesi ve düzenlenmesi amacıyla oldukça geniş yelpazede uygulanan desteklemeler zaman içerisinde değişime uğramıştır. Geçmişte uygulanan destekleme araçları içinde; destekleme alımları, girdi sübvansiyonları ve doğrudan gelir desteği (2000-2008) bulunmaktadır. Destekleme primleri yıllar içinde destekleme alımlarıyla yer değiştirerek kesintiye uğrasa da günümüzde zeytinyağında fark ödemesi adı altında devam etmektedir. Son olarak 2019 yılında dane zeytine ilk defa prim verilmeye başlanmıştır.

Tablo 23. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları

Yıllar	Prime Esas Fiyat (Kı/Kg)
2009	25,0
2010	30,0
2011	50,0
2012	50,0
2013	60,0
2014	70,0
2015	70,0
2016	70,0
2017	80,0
2018	80,0
2019	80,0

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Zeytin üreticilerine prim desteği yanında 2003 yılından itibaren mazot ve gübre desteği sağlanmaktadır. Türkiye’de zeytin üreticilerinin yararlandıkları mazot desteği ve kimyevi gübre desteği ödemeleri 3 ayda bir yapılmaktadır.

Tablo 24. Türkiye’de Zeytin Üreticilerinin Yararlandıkları Mazot ve Gübre Desteği

Yıllar	Alan	Gübre Desteği (TL/da)	Mazot Desteği (TL/da)
Ürün Grupları 2010/2011 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	4,7 5	3,75
Ürün Grupları 2011/2012 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,0 0	4,0
Ürün Grupları 2012/2013 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	5,5	4,3
Ürün Grupları 2013/2014 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	6	4,6
Ürün Grupları 2014/2015 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	6,6	4,85
Ürün Grupları 2015/2016 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	11	
Ürün Grupları 2016/2017 Azami 500da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	11	
Ürün Grupları 2017/2018 Azami 500 da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	14	
Ürün Grupları 2018/2019 Azami 500 da	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller, Yumru bitkiler, Sebze, Meyve alanları	19	

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Sertifikalı zeytin fidanı kullanımını arttırarak, sağlıklı fidanlarla en az 10 dekar kapama zeytin bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, 2006 yılından itibaren zeytin üreticileri desteklenmektedir. Sertifikalı fidan desteklemeleri birim fiyat, alana göre ödeme miktarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 25. Sertifikalı Zeytin Fidanı Destek Birim Fiyatları (TL/Da)

ÜRÜNLER	2015 (TL/da)	2016 (TL/da)	2017 (TL/da)	2018 (TL/da)	2019 (TL/da)
Bağ, Zeytin ve Diğer Meyve Fidanları ile Bahçe Tesisi	Sertifikalı 150	Sertifikalı 150	Sertifikalı 280	Sertifikalı 280	Sertifikalı 280
	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Standart 100	Standart 100	Standart 100

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

2018 yılında yayımlanmış olan Destekleme ödemesinin uygulama esaslarının belirlendiği "Bitkisel Üretimde Biyolojik ve/veya Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi Uygulama Tebliği" kapsamında en az 40 dekar alanda Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi olarak zeytine 33 tl/da destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Zeytin Üretimi için Verilen Destekler (2019)	Destek Tutarı (TL)
Zeytinyağı Fark Ödemesi	0,80
Tane Zeytin Fark Ödemesi	0,15
Toprak Analizi (TL/50 dekar)	40
Mazot ve Gübre (TL/dekar)	19
İyi Tarım Uygulamaları (Bireysel-Grup Sertifikasyonu) (TL/dekar)	15 ve 30(grup)
Organik Tarım Uygulamaları (TL/dekar)	20 ve 40(grup)
Biyoteknik Mücadele Desteği (TL/dekar)	33
Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Katılım (TL/işletme)	600
Sertifikalı Fidan Üretim Desteği (Aşılı/Aşısız) (TL/adet)	1/0,5
Sertifikalı ve Standart Fidan Kullanım Desteği (Standart/Sertifikalı) (TL/dekar)	100/280
Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu (TL/dekar)	100
Bitkisel Üretim Yapan Küçük Aile İşletmesi Desteği (TL/dekar)	100
Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma (ÇATAK) Programı (TL/dekar)	60/135
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Desteği (TL)	38.000

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması çerçevesinde ülkemizce ihracat desteği verilebilecek 44 ürün/ürün grubu içerisinde yer alan zeytinyağı ve sofralık zeytin ihracatında ihracat iadesi ödemesi yapılmaktadır.

6 Nisan 2018 tarihli ve 30383 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu’nun 2018/12 No’lu Tebliği uyarınca; ihraç edilen ürünlerden daha yüksek katma değer sağlanması, ihracatta markalaşmanın teşvik edilmesi ve kutulu ihracatın artırabilmesi amacıyla, küçük ambalajlarda ve markalı olarak yapılan ihracatlarda daha yüksek oranda ihracat iadesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Sofralık zeytinde;

-2001.20.05 G.T.İ.P. altında yer alan zeytinler 18 kg'ın (net ağırlık) üzerinde ambalajlarda ihraç edilmeleri halinde mahsup hesabına dahil edilmez. 20.01, 20.04 ve 20.05 G.T.İ.P.'lerinde yer alan zeytin için ihracat iadesi oranı 30 TL/ton, miktar barajı % 55 ve azami ödeme oranı % 2,

- 2001.90.65.00.15,25; 2004.90.30.00.17,27 ve 2005.70.00.00.15,25 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 280 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.14,24; 2004.90.30.00.16,26 ve 2005.70.00.00.14,24 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 425 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.13,23; 2004.90.30.00.15,25 ve 2005.70.00.00.13,23 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) olan ambalajlarda "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 630 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13 olarak uygulanır.

Zeytinyağında;

- Zeytinyağı azami net ağırlığı 5 kg'a kadar (5 kg dahil) ambalajlarda ihraç edilmesi halinde mahsup hesabına dahil edilir.

- 1509.90.00.00.16 ve 1509.10.90.00.13 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 430 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı %10,

-1509.90.00.00.15 ve 1509.10.90.00.12 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 820 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 15,

-1509.90.00.00.14; 1509.10.90.00.11 ve 1516.20.91.00.14 G.T.İ.P.'lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 1600TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

Tablo 26. Zeytinyağı İthalatında Uygulanan Gümrük Vergileri ve İhracat İadeleri

Yıllar	İthalattan Alınan Vergi (%)	İhracat Destekleri ve Miktar Barajı (TL/Ton)	İhracat Desteğinin Geçerli Olduğu Süre
2009	31,2	100 (%100)	1-1-2009 / 31-12-2009
2010	31,2	80 (%100)	1-1-2010 / 31-12-2010
2011	31,2	40 (%100)	1-1-2011 / 31-12-2011
2012	31,2	40 (%100)	1-1-2012 / 31-12-2012
2013	31,2	40 (%100)	1-1-2013 / 31-12-2013
2014	31,2	50 (%100)	1-1-2014 / 31-12-2014
2015	31,2	30 (%100)	1-1-2015 / 31-12-2015
2016	31,2	30 (%100)	1-1-2016 /31-12-2016
2017	31,2	30 (%100)	1-1-2017 /31-12-2017
2018	31,2	20 (%100)	1-1-2018 /31-12-2018
2019	31,2	20 (%100)	1-1-2019 /31-12-2019

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI

5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu yürürlüğe konulmuş olup, Kanunun uygulanmasına ilişkin gerekli yönetmelikler hazırlanarak, Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, zeytinyağı lisanslı depo tebliği de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lisanslı depoların temel nitelikleri ve kuruluş şartları:

- Anonim şirket,
- Bakanlıktan kuruluş ve faaliyet izni,
- Depolama kapasitesine göre en az 1 trilyon TL ödenmiş sermaye,
- Depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin % 15’inden az olmamak üzere teminat,
- İşletme tesislerinin ve depolanan ürünlerin sigorta zorunluluğu,
- İlgili borsa ile sözleşme yükümlülüğü,
- Yönetmelikte gösterilen diğer şartlar ile teknik gereklilikler, olarak sıralanabilmektedir.

Sofralık Zeytin ve Zeytinyağı açısından Lisanslı Depoculuk Sisteminden Beklenenler;

- Ürünlerin, sağlıklı koşullarda depolanması ve objektif olarak analiz ve sınıflandırılması,
- Dönemsel arz yoğunluğunun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan üretici mağduriyetinin giderilmesi,
- Ürün piyasalarında mali derinliğin sağlanması ve sınırlı sayıdaki aktörün fiyat belirleme imkânının ortadan kaldırılması,

- Sanayiciye uygun ve zamanında hammadde temini,
- Ürün ticaretinin kayıt altına alınması,
- Desteklerin hedef kitlelere kolayca yönlendirilmesi ve bu alanda etkinliğin artırılması,
- Alternatif ve düşük maliyetli finansman olanaklarının devreye sokulması, şeklinde sıralanabilmektedir.

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi (BLGP)

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi ile Birliklerin mevcut kapasiteleri modernize edilerek lisanslı depoculuk sistemine entegre edilmesi hedeflenmiştir. Projeye başvuran Birliklerden şartları Dünya Bankası tarafından da uygun bulunan Marmarabirlik' in zeytinyağı ve sofralık zeytin lisanslı depo inşaatı bedelinin % 50'si Tarım Reformu Uygulama Projesi C/3 Bileşeninden Dünya Bankası kredileri ile Hazine tarafından hibe olarak karşılanmıştır. Birlik bu kapsamda 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir.

10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI

Üretimin yetersiz kaldığı dönemlerde, kazanılmış dış pazarların kaybedilmemesi açısından, dahilde işleme izin belgesi düzenlenebilmektedir. İthal edilecek zeytinyağında kalite açısından sorun yoksa, ithalat gerçekleşmektedir. Mevcut durumda üretim miktarına bakılarak, dahilde işleme izin belgesi düzenlenmemektedir.

11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU

A. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ

Zeytinyağı üretiminde klasik ve modern sistemler kullanılmaktadır. Klasik sistemi mengeneler, kuru sistem (süper persler) ve sulu sistem (torbalı, hidrolik presler) olarak gruplandırmak mümkündür. Modern (Kontinü Santrifüjleme) sistemleri ise 2 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, 3 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, perkolasyon sistemi, kombine perkolasyon ve santrifüjleme (sinoleo) sistemi olarak gruplandırılabilir.

Klasik sistem yağhaneler ülkemizde zeytinyağı sektörünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler mevsimlik olarak çalışan tesisler olup, bu sistemler zeytinyağı üretiminde önemli ölçüde kalite ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu işletmelerde randıman düşük, maliyet ise yüksek olmakta ve elde edilen ürünün kalite kriterlerine uyumu zor olmaktadır.

Diğer taraftan yağhanelerde preslenen yağlar üretici tarafından uygun olmayan koşullarda depolanarak fiyat, arz ve talep gibi unsurların oluşmasından sonra sanayiye gönderilmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı kayıtlarına göre zeytinyağı ve sofralık zeytin işleyen (işleme-paketleme) 1.735 ürüne üretim izni verilmiştir. Bu işletmeler ağırlıklı olarak zeytin üretim bölgelerinde bulunmaktadır.

Tablo 27. İl Bazında Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin İşleme Tesisleri

İLLER	Üretim İzni (Adet)
Afyon	1
Adana	26
Ankara	7
Antalya	37
Aydın	141
Balıkesir	247
Bursa	389
Çanakkale	71
Denizli	21
Gaziantep	33
Hatay	60
Mersin	38
İstanbul	37
İzmir	158
Kayseri	3
Kocaeli	5
Konya	5
Kütahya	2
Manisa	337
Muğla	102
Tekirdağ	7
Osmaniye	25
Toplam	1.735

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Rekolte tahmin çalışmaları uzmanların sadece tecrübeleri ve gözlemlerine dayanarak yapılmaktadır. Uzaktan algılama sistemleri kullanılarak, bir coğrafi bilgi sistemi ve güvenilir veri tabanı oluşturulmalıdır. Başta ağaç sayısı olmak üzere, sektördeki verilerin doğru olarak belirlenmesi gerekmektedir.

✓ Verticillium solgunluğu önümüzdeki yıllarda daha da büyük problem olacaktır. Bu nedenle Verticillium'a dayanıklı tiplerin seçilerek anaç olarak kullanılması teşvik edilmelidir.

✓ Türkiye'de mevcut zeytin ağaçlarının yaklaşık %75'inin meyilli arazilerde bulunması mekanik hasat bakımından sınırlayıcı bir faktördür. Mevcut zeytinliklerde öncelikle, dal sarsıcı, dal çırpıcı ve tarak şeklindeki hasat aletleri kullanımı için bu ekipmanlar destek kapsamına alınmalı, ileriye yönelik mekanik hasada uygun alt yapıyı oluşturmak için, agronomik çalışmalara devam edilmelidir. Zeytinyağı kalitesini arttırmak için erken hasat ve temiz ürün sloganı teşvik edilmelidir.

- ✓ Üretimin arttırılması, bu doğrultuda fidan üretimine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ancak, üretimde doğru yönlendirme önem taşımaktadır. Üreticiler en kolay “Gemlik Fidanını” bulabildikleri için birçok yere bu zeytin çeşidini dikmektedirler. Oysa, mevcut zeytin çeşit ve tipleri belirlenmeli, sertifikalandırılmalı ve genetik haritaları çıkarılmalıdır.
- ✓ Fidan üretiminde bölgesel adaptasyon önemli olup, coğrafi yöre ile özdeşleşmiş çeşitlerin diğer bölgelere dikimi engellenmelidir. Her bölgenin yerli çeşitleri arasından yüksek ürün ve ağaç özellikleri gösteren çeşitler seçilerek ıslah çalışmaları yürütülmelidir.
- ✓ Ülkemizin zeytin gen kaynaklarına sahip çıkılmalı ve fidan ithalatı yasaklanmalıdır.
- ✓ Taklit ve tağşişin önlenmesi için ürünlerin tarladan sofraya ürün izlenebilirliğini sağlamak üzere ÜDTS’de yapılan yazılımın günümüz teknolojik imkânları çerçevesinde güncellenmesi ve uygulanması,
- ✓ Gübreleme yetersiz olup, tekniğine uygun yapılmamaktadır. Analize dayalı gübrelemeyi teşvik edici önlemler alınmalıdır. Üretim bölgelerine yakın olan ve üreticilerin yaprak ve toprak analizlerinin kolaylıkla yapılabileceği bölgesel laboratuvarların sayıları arttırılmalıdır.
- ✓ İlaçlama yetersizdir ve tekniğine uygun yapılmamaktadır. İlaçlanan alanlar genişletilmelidir. Zeytinde hastalık ve zararlılarla mücadelede yeni yaklaşım ve yöntemlerin geliştirilmesi geniş spektrumlu ilaç tüketiminin minimize edilmesi gerekmektedir.
- ✓ Zeytinliklerin % 92’si sulanmamaktadır. Atıl vaziyetteki mevcut su kaynaklarından mutlak surette yararlanmalı, damlama sulama gibi modern sulama yöntemlerinin kullanılması desteklenmelidir.
- ✓ Toprak erozyonuna karşı teraslama çalışmaları uzun zamandan beri ihmal edilmiştir. Ucuz ve uzun vadeli kredilerle teşvik edilmelidir.
- ✓ İtalya ve İspanya’da ağaç başına verim 45-50 kg iken ülkemizde ise bu rakamın 1/3’ü oranında olmaktadır. Kamu destekli bir program ile bölgelere ve zeytin çeşitlerine göre uygun budama tipleri belirlenerek toplu ve tek tip budama uygulamaları benimsetilmelidir. Yaşlı ağaçlar kademeli olarak gençleştirmelidir. Bu sayede ağaçlarımız makineli hasada uygun hale gelecek ve üretim maliyetinin azalması yönünde olumlu sonuçlar oluşacaktır.
- ✓ Firesiz ve hızlı zeytin toplama için mekanik hasat özendirilmeli ve yardımcı malzemelerin temini ile üretimini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır. Böylece, dalından kopar kopmaz fermente olmaya başlayan zeytinin kalitesinin düşmesi önlenmiş olacaktır.
- ✓ Yeni oluşturulacak tesislerde sertifikalı fidan kullanılması durumunda verilen destek miktarlarının mevcut geleneksel zeytinliklerin imar ihyasında da verilmesi gerekmektedir.

✓ Zeytinyağı işletmelerinde oluşan atık zeytin karasuyu, içerdiği organik kirlilik nedeniyle çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Karasu sorunu, tüm boyutu ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından da ele alınmakta ancak, bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Sorunun çözümü için üç yöntemden söz edilebilir. Birincisi mevcut 3 faz çalışan tesislerin 2 faza dönüştürülmesi ve 2 faz işleme sonucu elde edilen sulu pirinanın işlenmesine yönelik bir pirina entegre tesisi kurulmasıdır. İkincisi ise, 3 faz çalışmaya devam edilerek meydana gelen pirinayı entegre tesisinde işleyip, oluşan karasuyu yeterli kapasitelerde karasu buharlaştırma havuzlarında buharlaştırmaktır. Bir diğer yöntem ise arıtma tesisi kurulması ve meydana gelen karasuyun arıtılarak başka alanlarda (içerdiği azot ve potasyum gibi bitki besin maddeleri ve organik maddeler nedeniyle uygun işlemler sonucu sıvı ve katı gübre olarak) kullanımının sağlanmasıdır. Arıtma tesisi konusunda; Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve ilgili belediyeler bir araya gelerek belli noktalarda arıtma tesisleri oluşturmalıdır. Dönüşüm ve tesis maliyeti konusunda sektörün desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

✓ Kalite kayıplarının önlenmesi için zeytinyağı depolama sistemlerindeki bozukluk giderilmeli, zeytinyağlarımız, azot korumalı paslanmaz çelik tanklarda korunmalıdır. Bunun için modern stoklama tesislerine gereksinim vardır. Ülke genelindeki paslanmaz çelik tank kapasitesi düşüktür.

B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Ülkemiz zeytinyağı ambalajlı ve markalı ihracatının artırılması ve sürekli pazarların elde edilmesi, ancak AB ülkeleri ile eşit koşullarda rekabet ile mümkündür. Halen 15- 20 bin ton civarında satılan markalı ve ambalajlı zeytinyağı ihracatının artırılması için teşvikler geliştirilmeli Türk zeytinyağı imajı oluşturulmasına yönelik tanıtım çalışmaları desteklenmelidir.

✓ Ülkemiz zeytinyağı tüketimi düşüktür. Hemen hemen üretim bölgelerindeki alışkanlık ile sınırlı bir hale gelmiştir. Son yıllarda tüketimin arttırılmasına yönelik girişimler sonucunda, zeytinyağı tüketiminde artış eğilimi bulunduğu görülmektedir. Ancak bu artış zeytinyağı tüketim sorununun çözüldüğü anlamına gelmemektedir. Zeytinyağı kullanma alışkanlığı olmayan tüketici kesimin, fiyat hareketleri karşısında zeytinyağından vazgeçmesi kolay olmaktadır

✓ Kaliteli iç tüketimin arttırılması için kamu spotları dâhil tanıtım yapılması, AB’de yıllardan beri izin verilmesine rağmen ülkemizde 29 Ocak 2017 tarihinde yayınlanan ve 01.01.2020 tarihinde zorunlu uygulamaya girecek olan TGK Etiketleme ve Tüketicileri Bilgilendirme Yönetmeliği ile Sağlık Beyanları Yönetmeliğinde zeytin ve zeytinyağının kaldırılan sağlık beyanlarının tekrar konulması ve sağlık beyanı yapılmasına izin verilmesi,

✓ Zeytinyağının önde gelen sorunlarından birisi de tağşiştir. Bu nedenle, piyasa düzenli olarak takip edilerek, tağşişli yağ üretim ve satışı engellenmelidir. Tağşişli yağla ilgili kamu denetimleri artırılarak etkin hale getirilmelidir.

✓ Zeytinyağının sağlığa yararları bilimsel olarak ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle kalp ve damar hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle tüketimin teşvik edilmesi, bu hastalıklar için devlet ve bireylerce yapılan sağlık harcamalarının azalmasına yol açacaktır.

- ✓ Tarımda ayakta kalabilen ve gelecekte daha da yükselecek tek ürün olan zeytinyağının tanıtımına, tüketiminin arttırılmasına, iç ve dış pazarın genişletilmesine yönelik olarak kamu destekli çalışma grubu oluşturulmalıdır.
- ✓ Paketleme tesislerinin kurulması ve zeytinyağı üretiminin ihracata yönelik olması için günün koşullarına uygun, uluslararası rekabet yapılabilecek şekilde destekleme modeline geçilmesi, “Kaliteli Türk Zeytin ve Zeytinyağı” konsepti ile devlet tarafından hedef pazarlarda etkili tanıtım faaliyetlerinin başlatılması,
- ✓ 2003/3 sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ yurtdışında çalışmalar yapan firmaları daha etkin olarak destekleyecek şekilde düzenlenmelidir.
- ✓ Zeytinyağının İspanya ve İtalya’da olduğu gibi başka sıvı yağlarla karışık olarak zeytinyağı adıyla satılması yasaklanmalıdır. Zira zeytinyağı fiyatı bitkisel yağ fiyatının 5 katıdır. Karıştırılıp satılması hem standartlara aykırı hileli bir durumdur hem de ekonomik açıdan haksız rekabete yol açarak piyasa dengelerini bozmaktadır. Bu gibi küçük veya büyük sahteciliğe karşı İtalya’da olduğu gibi, “Gıda Polisi” yoluyla savaşmak gerekmektedir.
- ✓ AB’deki zeytinyağı ile ilgili düzenlemelere sadece Topluluk müktesebatının üstlenilmesi yükümlülüğü kapsamında yaklaşılmalı, bu düzenlemelerle ulusal politikalarımız arasında karşılaştırma yapılmalıdır. Topluluğun Türk zeytinciliği için faydalı olan düzenlemelerinin ülkemizde hayata geçirilmesi için tam üyelik beklenmemelidir.
- ✓ Stratejik bir ürün olması nedeniyle zeytinyağının prim sistemi veya başka bir ad altında desteklenmesine devam edilmelidir. Prim miktarı üretici tarafından önceden bilinmeli ve süreklilik arz etmelidir. Kayıtlı ekonomiye geçişi sağlayarak kaynağını kendi içinden yaratan prim, hazineye ilave yük olarak görülmemeli, yeterli miktarda olmalı ve zamanında ödenmelidir.